

הלכות יום הכפורים סימן תרו

עג כאר הגולה

ד טקא דשמיאל שם
 ח ברכא שם וכווי
 חלקיון כן בעקב
 רביי' פנני ב
 מהלכות
 הסו' בשם אבי
 קראיש ותיקום
 ו טר פניו דאיא
 קגטא דרכוסא
 ז שם בשם אבי
 אשמה וכן כתבו
 קראיש שם והג"ה

או שלים-צבור קשחור התפלה (ט) אין לפרט החטא. ומה שאומרים 'על חטאי' בפרק אלה"ב בית לא מקרי פורט, הואיל וכלל אומרים בשנה אינו אלא כגשח התפלה (ד"ע): **ג** 'צריף להתודות (א) [ג] (י) מעמד. ונאפלו פי שמע לה משלם-צבור (יא) והוא התורה ככר, צריף לעמד: הגה ונקוד (ד) ויהודה עם השלם-צבור (ר"ן פ"ב ד"ה). ועקר הדין הוא (יב) 'אכל אנהנו חטאנו' (טו): **ד** 'יעונות שהתודה עליהם ביום-הכפורים שעבר ולא שנה עליהם, (יג) אפלו הכי יכול (יד) לחזור ולהתודות עליהם: ה' (טו) בתפלת מנחה ערב יום-הכפורים (ס) 'אינו חותם בדין שאחרת: הגה ואין השלם-צבור מחזיר הדין במנחה, אלא מתפלל שמנה-עשרה כבשאר זמנות השנה (טז ומרדכי). ואין אומרים 'אבינו מלפני' (ע"י סי' סימן תרה) וכל-שכן תחנון: **ו** יקל הקהל לזקים מלקות (ו) (יז) אנכעים אחר תפלת המנחה, (יח) שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבורות שקידו: הגה ונהנו שהנלקה אומר (יט) ודוויים בשעה שנלקה, והפלקה אומר 'והוא רחום יכפר צד' וגו' שלשה פעמים, שהם ל"ט תבות, כנגד ל"ט מכות (מנהגים). ונהגו להלקות ברצועה (כ) כל-ידה, דאינו רק זכרון למלקות. וקח רצועה של עגל, על דרך שגאמר 'בדע שור קנהו' (כ"א). והלקה לא יצמד ולא לשוב, רק משה (מנהגים), פניו (ל) לצפון ואחזריו לדרום (מה"ל). יום-הכפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אכל

שיערי תשובה
 התודה על חטאים בדרך תפלה ותחנונים, וגם בלא"ה העובש שם לא קמב בדרך משה אלא לענין שבלחש נכון לפרט החטא, ע"ש: [ג] מעמד. ועב"ט. וכתב בנוב"י סימן לג שפ"ש המגיד בשם של"ה לומר שליחה לעונות וכו' וכו' ולפשיעו והיא ט"ס, ודב"ל"ה כבאר להשגה, אף שיש מקום לומר כן כ"י אף ע"י שפיעו בשליחה בשם סמ"א מיליה לי לחלק עליה, וגם בפיוט אל מלך יושב השפח מחילה להשאים כ"י, אף פירושלמי סוף וקמ הנשח כשנה לפשיעים מחילה לעונות שליחה להשאים, ע"ש:

אח"כ טבל לקים באנו כאש ובפינו;
 מקומות שהשכינה שרונה שם, לבוש ומ"א. נט"ו כטב:

שיערי תשובה

כאר היטב

(א) קצמך. וישנה כמו במדרים, של"ה. בע"ח יאמר כסתר ובגלוי כשגנה ודיון, דצריך אדם לבקש על מקל תהלה, ועמ"א. סדר מדיני בעל חטאים עולה חטאה עולה ויורד אשם ודאי ומלי מכת נדרות מלקות ארבעים מיתה כות מיתת בית דין, מהרא"י. יאמר פרה להשאים וסליחה לעונות ומחילה לפשיעים, מנהגים ושל"ה בשם רמ"א: (ד) ויהודה. ואין לדבר בשעת הדין, הנמינו: (ה) אינו. ואחר אלהי עד שלא וכו' יאמר אלהי נצר לשוני וכו', די"מ: (ו) ארבעים. הגר"י ו"ל לא היה מקפיד על הפלקות, רק היה מלקין (ז) והיא אפקא, פניו לדרום, ולא ממעט אלא שלא יהא אחריו למזרח או למערב שהם מקומות שהשכינה שרונה שם, לבוש ומ"א. נט"ו כטב:

משנה ברורה

ביום-הכפורים לעולם, המלך מקום בין אדם למקום חטא, אכל אם הקניט חברו בפרדים או עני המהפך בחרנה, יש לומר פי האי בנא, פיון שבקש מחילה מן-הכבוד והתודה ביום-כפוא ראשון, אין צריך להתודות (יג) ביום-כפוא שנית⁽¹⁾ [פמ"ג]: (יד) לחזור ולהתודות. ויבגמרא (יד) קאמר 'ברי זה משבח', משום שגאמר 'חטאתי נגדי תמיד': ה' (טו) בתפלת מנחה ערב יום-כפוא וכו'. לאפוקי מדיע רש"י דסבינא לה דכל שהדין סמוך לתפלה יכול לחתם 'כרוף אהה ה' האל הפולחן'; (טו) והוא הדין בכל תפלת יום-כפוא אינו חותם בדין שאחרת, ונקט תפלת מנחה משום דכנה חסימן אורי בתפלת המנחה: (טז) אינו חותם וכו'. ואחר (טו) 'אלהי עד שלא נוצרתי', שהוא גמ"כ פניו דיו, יאמר 'אלהי נצר לשוני' וכו'. אומן האומרים שמיד 'יהיו לרצוני' מיד אחר התפלה קום תחנונים⁽¹⁶⁾, (יז) הוא הדין כאן יאמר 'יהיו לרצוני' קדם שמתחיל לומר 'אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתנו וכו': ו' (יז) ארבעים, לא דוקא, אלא שלשים נחשע [מ"א]: (יח) שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבורות שקידו, אלא דאין לנו סמכים, וגם אין טיב מלקות, דליבא התורה, אלא דעושים כן שמתוך כך לשוב וכו': (יט) ודוויים. שלש פעמים 'אשמתי ובגמתי' וכו' [ד"מ]: (כ) כל-ידה. אף-על-פי שדינה ברתב טפח [מ"א]. והוא הדין דלוקה (י"ח) רק מכות קלים: (כ"א) פניו לצפון וכו'. יש אומרים שהוא הדין אפקא, פניו לדרום ואחזריו לצפון, וכן ר"מ לאפוקי שלא יהא אחזריו למזרח או למערב, שהם מקומות שהשכינה שרונה שם, אכל הש"י כטב: דקא יתבא פניו

שיעור הציין

(ה) דפסק כרב דאינו מחלק בין עון דבין אדם למקום ובין עון דאדם לחברו רק בין מפרסם לאינו מפרסם, ודעת הרמב"ם כרב נחמן דשרי ביה: (ו) מנד אברהם בשם של"ה, והכוונה דטוב לבחילה, וכן כמב הגר"ז, ועין השעם במחצית השקלה⁽¹⁷⁾. ואם כבוד לו השחיה יש להקל ביה ודי שכיף מעט את ראשו, ויפרט בדין השני שחור ואומר עם הש"י: (ז) טגן אברהם: (ח) דסימיה פוז הני בישיבה⁽¹⁸⁾: (ט) נדר-החיים: (י) נהר-שלום: (יא) דאנהנו חטאנו הוא רק דדי על השגות ולא על מזידות ופדן, וכן פסק הפרי חדש. ויש מאחרונים שהעמיקו דעת השליה לדינא דגם 'אשמתי' יש לצרף לעקר דדי: (כ) טור. והנה ראיתי לאחד מן המאחרונים שרצה לומר דבר חדש, דכיון דיוצא ביה דדי ודי ביטאנו' לבד, ממילא השאר קטר בישיבה, ודק דבר זה משה שקמב המגן-אברהם לדין מנה דאין לפרט החטא, ומשעט דנקא ביה שכיב צא ודי ודי סוכר המגן-אברהם דאין לפרט וממילא הוא הדין דבנה מטר בישיבה; ולא תדיא, דדעת הפגן אברהם דגם בעלמא אין צריך לפרט החטא, ומה דכתבם הכא, משום דרצה לחלק על השליה, וכן מוכח בפעו"ב בהגמ"א דדעת הפגן אברהם דגם בעלמא אין צריך לפרט החטא, ולענין ושיבא גמ"כ יש לענין. דנהי דאם רצה לחסר שלא לומר רק 'אכל אנהנו חטאנו' יוצא ביה ודי ודי, מכל מקום פיון שרצה להתחיל עוד לפני השם ולומר 'על חטאי וכו' בזה, בכלל ודי הוא וצריך לומר מעשה⁽¹⁹⁾: (ג) ואפשר אף ביום-הכפורים ראשון אין צריך להתחיל ביון שפיר פיס אות⁽²⁰⁾: (ד) מגן אברהם: (ט) דגיל מרבה: (טז) דרבי משה: (י) אלהי רבה ופירי מדדים: (י"א) פריי מדדים:

הַלְבוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים סִימָן תרו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

שְׁשִׁיּוֹתָהּ כְּמוֹ בְּיָמֵינוּ¹⁰. [לא יסמך על הַכַּפּוּרִים¹¹] שָׁאם יִנְטֵל אֹתוֹ דָּבָר יִפְלֹא¹².

9) התבאר בשו"ע לעיל (סי' קיג ס"ד) שיש לכרוע ב'מודים' עד שיתפקקו כל החוליות שבשררה [וביאר במשנ"ב שם (סי' ק"ח) שיבלטו הקשרים של החוליות], וגם ראשו יכוף כאגמון.

10) חזקן או חלש שאינו יכול להתוודות שלא בסמיכה, כתב הברכי יוסף (א"ח סי' קלא ס"ק ח) בשם שו"ת גט פשוט (כת"י, סי' ז) שמותר לו לסמוך, ובספר מקראי קודש (ימים נראים סי' מו) כתב, שיתכן שקולא זו היא משום שלגבי זקן וחלש נחשב הדבר כבדיעבד, והברכי יוסף סבר שבדיעבד אין צריך לחזור ולהתוודות, אבל לפי העד שהביא המשנ"ב שאף בדיעבד צריך לחזור ולהתוודות, לכאורה אין להקל גם בזקן וחלש [הדוסיף (שם), שמי"מ לגבי העמידה בשעת הוידוי שבחזרת השי"ץ, בודאי יש להקל לזקן וחולש להיסמך, כיון שכתב הפרי חדש (סי' ג) שחייב העמידה בוידוי שבחזרת השי"ץ הוא רק מפני הרואים שישברר שהוא אינו מתוודת].

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני יום כיפורים עמ' קח ובשעה"צ שם ס"ק פג) שאף על פי שלגבי מי שסמך בוידוי למרות שיכול לעמוד בלא סמיכה, כתב המשנ"ב [בשם הפמ"ג] שיתכן שלא יצא ידי חובה, מ"מ למי שאינו יכול לעמוד בלא סמיכה, מותר לסמוך, וכמו שמותר לו לשבת בתפילה 'שמונה עשרה', כמבואר בשו"ע לעיל (סי' צד ס"ו) ובמשנ"ב שם (סי' כ ו-כד). וראה בדברינו להלן על שעה"צ ס"ק יב.

ולענין דין עמידה בשעת הקיעת שופר, כתב בשעה"צ לעיל (סי' תקפה ס"ק ב) שבמקום הדחוק ניתן להקל כדעת הברכי יוסף (ח"מ סי' יז ס"ק ג), שבשד"ן העמידה הוא רק מורבנן, יש להקל בסמיכה, וכן לענין דין עמידה בשעת קידוש לבנה, כתב בביה"ל לעיל (סי' תכו ס"ב ד"ה ומברך) שמי שאינו יכול לעמוד, מותר לו לסמוך. אמנם לענין קריאת המגילה בסמיכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרצ ט"א ד"ה אבל) שטעם הדבר שבשעת הדחוק אפשר להקל לקרוא לסמוך, הוא כיון שדין העמידה שם הוא רק מנהג שנהגו [משום כבוד הציבור].

11) משמעות דבריו שסמיכה מועטת מותרת, והיינו להיסמך על דבר שאם ינטל מתחתיו לא יפול, וכן לענין איסור סמיכה ב'שמונה עשרה', כתב לעיל (סי' צד ס"ק כב) שלפי העד שטעם האיסור הוא משום שתפילה צריכה עמידה [ולא משום דין 'אימה'] סמיכה במקצת מותרת, כיון שסמיכה כזו נחשבת כעמידה, וכן לענין עמידה בשעת אמירת ההלל, כתב בביה"ל לעיל (סי' תכו ס"ז ד"ה מעומד) שאף שיש להסתפק האם סמיכה אסורה, מ"מ סמיכה מועטת דהיינו שאם ינטל אותו דבר לא יפול, בודאי מותרת, וכן התבאר לעיל (סי' תקפה ס"ק ב) לענין דין עמידה בשעת הקיעת שופר.

ואכן לענין הקורא בתורה, כתב לעיל (סי' קמא ס"ק ב) בטעם הדבר שאסורה לו אפילו סמיכה מועטת, דהיינו שאם ינטל הדבר שסמך עליו לא יפול, משום שצריך לקרוא באימה ולא משום שצריך דין עמידה, ולכן אסורה אפילו סמיכה מועטת, וכן כתב לעיל (סי' צד שם) לענין איסור סמיכה בשמונה עשרה, שלפי העד שטעם האיסור הוא משום שתפילה צריכה להיות באימה, גם סמיכה במקצת אסורה [ומבואר לפי זה שלגבי וידוי אין דין של אימה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה שעז)].

אמנם, לענין איסור ישיבה בתוך די' אמות של המתפלל, כתב לעיל (סי' קב ס"ק א) שסמיכה במקצת דהיינו שאם ינטל הדבר לא יפול, יש להקל רק במקום הדחוק.

[שעה"צ ס"ק ו]

רצן ששם פְּמַחְצִית־הַשֶּׁקֶל¹³.

12) שם (סי' ד) כתב בשם השל"ה (יומא עמוד התשובה דף טג, ב בדפי הספר ד"ה סדר הוידוי), שכיון שהתבאר בגמ' (בבא קמא טו, א) ש'כריעה' דומה לנחש [שהרי אמרו שם, שמי שלא כרע ב'מודים' נהפכת שדרתו לנחש, והיינו מידה כנגד מידה, שמשום שלא כרע כנחש נהפכת שדרתו לנחש], לפיכך בשעה שמתוודה על החטאים שבאים מכה הנחש, צריך לכרוע כנחש ולתקן את מה שקלקל [וראה בגמ' (ברכות יב, ב) שהזקיפה שלאחר הכריעה צריכה להיות כנחש].

[שעה"צ ס"ק ח]

דְּסִמְיָהּ כְּוֹ מַי פִּישְׁיָהּ¹⁴.

13) ומ"מ התבאר במשנ"ב לעיל (סי' צד ס"ק כד) לענין דין תפילה במעומד, שסמיכה אפילו באופן כזה יש לה עדיפות על פני תפילה במיזעב, וראה עוד בדברינו שם.

וכאן כתב שסמיכה נחשבת כשיבה, וכך כתב גם במשנ"ב לעיל (סי' קמו ס"ק יז) לענין סמיכה בשעה שהספר תורה עובר [אלא שלא ביאר שם שאסורה רק סמיכה כזו שאם ינטל הדבר שנטמך עליו, יפול], וכן לשונו במשנ"ב לעיל (סי' תקפה ס"ק ב) לענין עמידת היבעל תוקעי בראש השנה. אמנם לענין איסור סמיכה בשמונה עשרה, כתב במשנ"ב (סי' צד ס"ק כב) שסמיכה כזו שאם ינטל הדבר שנטמך עליו יפול, אינה נחשבת כעמידה [ולא הזכיר שנחשבת כשיבה], וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' תכו ס"ז ד"ה מעומד) לענין עמידה בשעת אמירת ההלל.

[ואכן ראה בביאור הגר"א (ח"מ סי' יז ס"ק ו) שכבר שסמיכה היא לא כעמידה ולא כשיבה. מאידך, השי"ך שם (סי' ה) כתב בשם הבי"ח שנחשב הדבר גם כעמידה וגם כשיבה, וביאר, שלפיכך לענין דין עמידת העדים בשעת הגדת עדותם, כתב הרמ"א שם (סי' א) שעמידה על ידי סמיכה נחשבת כעמידה, ולענין דין ישיבת הדיינים בשעת קבלת הערות, כתב השו"ע שם (סי' כח ס"ו) שעמידה על ידי סמיכה נחשבת כשיבה].

[משנ"ב ס"ק יא]

הָיָא הַתְּנֻדָּה כְּבָר¹⁵ וכו', פְּשָׁרָא תְּנֻדַּת הַשִּׁי"ץ¹⁶ וכו', דְּצָרִיף לְתוֹד וְלִהְתְּנֻדָּתוֹ¹⁷ וכו', תְּנַפְּתָהּ תְּכַתִּיב פְּסָדוֹרִים¹⁸ וכו', אֶפְלוּ קְאָמְצַע 'אֶשְׁמַנְהוּ¹⁹ וכו', יָכֵה בְּאֶגְרוֹף עַל תְּהֻנְהוּ²⁰.

14) מדברי השו"ע שהצריך לעמוד בשעת הוידוי של השי"ץ, התבאר לכאורה שבשאר חזרת השי"ץ אין צריך לעמוד, אמנם כתב הרמ"א לעיל (סי' קכד ס"ד) שיש שהצריכו לעמוד בשעת חזרת השי"ץ [וטעם הדבר התבאר במשנ"ב שם (סי' כ)]. אכן בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' פ) כתב שאין להזכיר ממה שאמרו בגמ' (יומא פו, ב) שיש לעמוד בשנת הוידוי של השי"ץ, שבשאר חזרת השי"ץ אין צריך לעמוד, שיתכן שמדובר שם בחולה וכו', שהותר לו לשבת בשאר חזרת השי"ץ.

15) ולענין האם צריך השי"ץ לומר את הוידוי בקול, בשאר חזרת השי"ץ, ראה מה שהבאנו לקמן (סי' תרכ ס"ק ב).

16) ובביאור דעה זו הסתפק הגר"ח קניבסקי (נחל איתן סי' טו ס"ב ס"ק יא), האם לדעתם אין השי"ץ יכול להוציא את הציבור ידי חובת וידוי, כיון שצריך שכל אחד יתוודה על חטאיו בעצמו, או שהשי"ץ יכול להוציא ידי חובה וכשאר חזרת השי"ץ, ורק שהוא דין לכתחילה להתוודות בעצמו, ונשאר בצ"ע. והוסיף לצדד, שמסתבר שעל כל פנים יכול השי"ץ להוציא את מי שאינו בקי, אך סיים שאף זה צ"ע. **המשך במילואים עמוד 46**

מילואים הלכות יום הכפורים סימן תרו תרו המשך מעמוד 144

באמצע שמונה עשרה אין זה מעין הברכה, ולאמרו בברכת שלח למי אין זה לגמרי באמצע התפילה, לפיכך אינו אמרו כלל, ועד, שכיון שאף יחיד אמרו רק משום חשש קלקלה בסעודה, לא הצריכו לשייך לחזור ולאומר.

[משנ"ב ס"ק ד]

בתוך התפילה⁶¹.

5) ובטעם הדבר שחילקו חז"ל בתקנתם בין היחיד לשייך, כתבו הגאונים (אוצר הגאונים חלק התשובות יומא פז, ב) שלגבי היחיד תיקנו לאומר במקום מיוחד לאחר התפילה, שבכך מכוון יותר את דעתו, מה שאין כן לגבי שייך שלאחר התפילה הסתיימה שליחותו ושוב אינו שליח ציבור כלל, לפיכך תיקנו שיתחדה בתוך התפילה.

[משנ"ב ס"ק ו]

שייך זה פבור הפקום שפגלה לרבים שנקטא פנגד⁶².

6) ולפרסם על עצמו שחטא בחטא שאינו מפורסם לרבים, כדי להסיר את החשד מאחרים, כתב היד אפרים (על המגיא ס"ק ב) שמות, כמבואר בגמ' (סוטה ז, ב) שלפיכך הותר לראובן להודות, כדי שלא יחשדו באהיו, מאידך, החכמת שלמה (בהגהותיו ס"ב ד"ה אבל כשמתפלל) נשאר בידו זה בצ"ע לדינא.

[שעה"צ ס"ק ג]

שדעתו לצרר לתקל ביותר פגה⁶³.

7) וכמו שהתבאר בכסף משנה (פי"ב מוה"ל תשובה ה"ה), שאמנם אף לרעת הרמב"ם (שם) אין להעלים חטאים המפורסמים, וכשישאלוהו אם חטא, יאמר שחטא ושב בתשובה שלימה, מי"ג גם אין מצוה לפרסמם, שמה יהיה שם אדם שקודם לכן לא ידע בדבר ועכשיו ידע, ויש בכך חילול השם, אבל לדעת הראב"ד (שם) אף מצוה לפרסמם, משום שכמו שהחטא התפרסם, כך צריך לפרסם את התשובה שעשתה, ולהתבייש על ידי זה ברבים.

[משנ"ב ס"ק ז]

בלתש נכון לקטט⁶⁴.

8) והמקום הראוי לפרט בו את החטאים, כתב החי"א אדם (כלל קמ"ג סוף ס"א) שהוא בין אותיות אי"ב של 'אשמט בגרנו וכו', כגון שבשיאמר 'אשמנו', יוסף גם 'אכלתי דבר איסורי וכו', שכיון שהחטא פוגם בכ"ב אותיות התורה, לפיכך תיקנו לפרש את החטאים בין האותיות.

'כל נדרי' קודם שנכנס יום טוב, וטעם הדבר התבאר במשנ"ב שם (ס"ק ה), ובמקום אחר הביאו דעתו (שם בסוף הספר, בקונטרס שלמי נדר אות יט) שכיון ששך הוא המנהג לומר 'כל נדרי' לאחר קבלת קדושת היום, נעשה כמו שהתנו מעיקרא שמקבלים עליהם קדושת יום כיפור לכל דבר פרט להתרת נדרים, שיש ענין לעשותה דוקא בתחילת היום כיפור, והגרי"ח קניבסקי (אשר ישראל בסוף הספר תשובה שעה) כתב, שאכן נכון שלא יקבל את קדושת היום [באמירת תפילה וכו'] עד לאחר אמירת 'כל נדרי'.

[משנ"ב ס"ק ב]

וְהָיָה אוֹמְרוֹ אַחַר שֶׁקָּבַר הַפְּלִתוֹ⁶⁵.

8) לענין חיוב הנשים להתחודות, כתבו היראים (יראים השלם ס"י רטג) ההדו"ק (מצוה שס"ד) שאף הן חייבות במצוה זו.

ולענין מי ששכח להתחודות בסוף תפילתו, הסתפק החכמת שלמה (בהגהותיו ס"י תרכ"ג ס"א) האם צריך לחזור על כל התפילה, משום שתיקנו חז"ל את היחיד כחלק מהתפילה, או שאינו כחלק מהתפילה ויכול לאומר בפני עצמו, ונשאר בצ"ע. והגרשו"א איערבך (המחזור המפורש יום כיפור עמ"ו אות א) כתב, שפשוט שאינו צריך לחזור על התפילה, ויחודדה שלא בטמיכות לתפילה, והוסיף, שיוכל גם לסמוך על הידיו שיתחודה בחזרת השייך.

ולגבי מי ששכח להתחודות במנחה של ערב יום כיפור, וזכר לאחר שאכל סעודה מפסקת, כתב שם (אות ב) שיתחודה סמוך לחשיכה, וזרעת הרמב"ם שהובא במשנ"ב לעיל (ס"ק א).

ומי שהתחודה בסוף התפילה כריך, אלא ששכח לומר 'המלך הקדוש' שצריך לחזור לראש התפילה (כמבואר בשו"ע לעיל (ס"י תקפ"ב ס"א)), כתב הגרשו"א איערבך (שם אות ג) שמסתבר שמעיקר הדין אינו צריך לחזור על היחיד, וכן כתב בשו"ע שבת הלוי (ח"ו ס"י ע"ג) שפשוט שאינו צריך לחזור על היחיד.

[משנ"ב ס"ק ג]

אֵינִי אוֹמֵר קָלָל הַדְּיוּטִי⁶⁶.

4) טעם הדבר התבאר בטור (כ"א) בשם הראב"י (ס"י תקכ"ו), שכיון שבשאר תפילות יום כיפור אומר השייך את היחיד בתוך התפילה, ובתפילה זו לא יתכן לומר את היחיד אלא לאחר התפילה (וכמו שביאר הבי"ח, שצריך לאומר ממש באמצע התפילה ומעין הברכה, ולאומר

הלכות יום הכפורים סימן תרו תרו המשך מעמוד עג

לעיל (ס"י קכ"ב שם) כפרטי דימי ההפסקות בקריאת שמע, ובאופן שעדיין לא אמר יהיו לרצון, התבאר לעיל (שם ס"ק ב) לענין העומד בתחנונים שלאחר שמונה עשרה, שאם יש לו שהות, יאמר יהיו לרצון ורק לאחר מכן יענה לדברים הנ"ל, ואם אין לו שהות יענה גם קודם שאמר יהיו לרצון.

19) וכשאומר על חטא, כתב המקור חיים (לבעל החוות יאיר, ס"א) שיכתב כשאומר תיבת 'שחטאנו', וכשאומר על חטאים יכתב כשאומר תיבות 'שאנו חייבים'.

[משנ"ב ס"ק יב]

אָבָל אֶנְחֵנוּ תְּטַאנְנוּ⁶⁷, והוא הדין שצריך לומר גם-כן 'עוֹנֵנוּ פְּשָׁעֵנוּ'⁶⁸.

20) והמנהג לומר 'אבל אנחנו ואבותינו וכו'', וכמו שהביא הרעק"א (בהגהותיו על הרמ"א כ"א) בשם הש"ח (יומא עמוד התשובה דף סה, ב מדפי הספר ד"ה וכתב החסיד).

17) אמנם, לענין אמירת 'איבנו מלכנו', כתב לעיל (ס"י תקפ"ד ס"ק א) שצריך לומר מוחה העבר 'חטאינו ופשעינו' (ולשונת מהנט"ח שכתוב בסידורם), כיון שצריך לבקש תדילה על הקל ולאחר מכן על החמור, חייבו לבקש על חטא ואחר כך על פשע (הערת השו"ע הלכות ס"י תקפ"ד ס"י).

18) אולם לפי מה שהתבאר לעיל (ס"י קכ"ב ס"ק ד) שדיני ההפסקות בשעת אמירת תחנונים שלאחר שמונה עשרה, הם כדני ההפסקות באמצע הפרק של קריאת שמע וברכותיה, אם כן בקדושה מותר לענות רק 'קדוש קדוש וכו'' ו'ברוך כבוד וכו'', ובקדוש רק 'אמן יהא שמיה רבה' (עד עלמ"א, ולא יתברך). ראמ"ן שלאחר דאמירן בעלמ"א, וכמו שהתבאר לעיל (ס"י סו ס"ק יז) לענין קריאת שמע.

וכן מותר לפי זה לענות 'ברוכי', וכן לומר תיבות 'מודים אנחנו לך', ולענות 'אמן' שלאחר המלך הקדוש, ושלאחר שומע תפילה, וכמבואר בשו"ע וברמ"א שם (ס"ג) לענין קריאת שמע, וראה עוד מה שכתבנו

מילואים הלכות יום הפורים סימן תרו

המשך מעמוד קודם

הסמייע שהמצוה לשנוא את העובר עבירה היא דוקא בעבירה שבין אדם למקום אבל לא בעבירה שבין אדם לחבירו, ששונה מבעיניו או מקניט את חבירו שאינו עובר עבירה בקום ועשה [נהיינו שעובר בדיבור בלבד], ואינו כגודל את חבירו שעובר בקום ועשה, ולכן נחשב הדבר גם כעבירה שבין אדם למקום ונראה בספר דעת תורה (סי' תר) ד"ה וע"ע) שהעיר מדברי הפרי חדש (סי' תרו ס"ק א ד"ה ומ"ש אין) בשם מהר"ש גרימזאן, שהמבזה את חבירו בדברים, יש בדבר חלק של בין אדם למקום, שהרי עבר על "ואהבת לרעך כמוך", ושלא כדברי הפמ"ג.

[שעה"צ ס"ק יג]

פינן שפ"ק פ"ס א"ח"ק.

24) אולם לענין המספר לשון הרע על חבירו ונתגה חבירו, כתב בהפ"ק חיים (הלכות לשון הרע כלל ד ס"ב) שלאחר שפייס את חבירו, עדיין צריך להתוודות על חטא שביק אדם למקום הכלול בעבירה זו [אמנם שם הרי האיסור הוא גם כשלא נתגה חבירו, ואם כן ודאי נחשב הדבר גם כחטא שבין אדם למקום].

ובאופן שהיוק את ממון חבירו ולא התכוון בכך לצער, כתב התוספות יום כיפורים (תמא פה, ב ד"ה עבירות) שלאחר ששילם לו את דמי הנזק, אין צורך להתוודות על הדבר, שכן שבאופן זה אינו חייב לפייס את חבירו [נראה לעיל (סי' תרו ס"ק א) פרטי הדין], לכן גם אינו חייב להתוודות לפני ה' [לפי מה שכתב הבס"פ משנה (פ"א ה"א) תשובה ה"א] שדין הוידוי נלמד מדין הפיוס.

[משנ"ב ס"ק טו]

אמר הקפלה ק"ם פ"חנ"ג.

25) וכתב לעיל (סי' קכב ס"ק ג) שטוב לומר יהיו לרצון גם קודם התחננוכי.

[משנ"ב ס"ק יח]

א"ל דיעושים פ"ן שמתוך ק"ה ישוב וכ"ה.

26) הזאם מותר לכן להלקות את אביו, ציין המקור חיים (לבעל החוות יאיר, סי' ד) לדברי השו"ע (י"ד סי' רמא סי' ו-ה) שאשר לחבל באביו אפילו לכונת רפואה, וכן להיות שליח בית דין להלקות את אביו [נראה בכרכי יוסף (י"ד סי' רמ סי' ג-ד), ובשורית ברכה שם ס"ק ח) שלגבי עשיית ביוון לאביו, אין מועילה מחילת].

ולענין הלקאת תלמיד את רבו, הובא בשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' קסו) שהרבה אדמו"רים לקו בערב יום כיפור על ידי תלמידיהם, כיון שנתנו להם רשות לכך ולא היה אחר שיעשה את הדבר.

הזכא (ארחות רבנו ח"ב עמ"ר) שאצל החור"א הגר"י קניבסקי לא נהגו ללקות בערב יום כיפורים, וכן כתב הכ"ה החיים (סי' מ) בשם היפה ללב (ח"ג סי' תרו אות ד), שרכי"ם נהגו שלא ללקות ביום זה, כיון שמחויקים אותו ליום טוב (כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תר) סי' א-ב).

21) ולגבי סדר האמירה, כתב השו"ע לקמן (סי' תרכא ס"ה) שיאמר 'חטאתי עויתי פשעתי', ובאר במש"ב שם (סי' ת) שכן שיחטא' הוא שונג ויען' הוא מזיד ו'פשעתי' הוא מרד, צריך לתמר את הקל תחילה. וכן כתב לעיל (סי' ק"ט ס"ק ד) שטוב להתוודות בשומע תפילה ולומר 'חטאתי עויתי פשעתי', וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרכא ס"ק ז).

ומי ששבו מעבירה מסויימת הידועה לו, כתב המנחת חינוך (מצוה שסד אות ה) שאינו אומר את נוסח הוידוי 'חטאתי עויתי פשעתי', אלא אם העבירה היתה בשוגג יאמר 'חטאתי', ואם במזיד יאמר 'עויתי', ואם במרד יאמר 'פשעתי'. מאידך, בספר אבי עזרי (פ"א מהל' תשובה ה"א) כתב שמשמעות דברי הרמב"ם (הלכות תשובה שם, ופ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ט) היא שלעולם אומר בנוסח הוידוי 'חטאתי עויתי פשעתי', ובאר, שאכן יתכן שבשגגתו היה גם שמץ של מזיד, על ידי שהיה לו לעיין ולברוק, או אף שמץ של מרידה, שאולי היה עושה זאת גם במזיד, וכן בהזיד היה גם שמץ של שגגה, על ידי הוראת היתר, ולפיכך ככל אופן שחטא צריך להתוודות בנוסח 'חטאתי עויתי פשעתי'.

האם מועילה אמירת רדיו בלב, כתבו החינוך (מצוה שסד) והשו"ע (י"ד סי' שלח ס"א) לענין אמירת יודי לשכיב מרע, שאמנם לכתחילה צריך להתוודות בפה, אך כשאנו יכול להתוודות בפה, די להתוודות בלב.

וכן לענין יודי על ידי שליח, כתב המנחת חינוך (שם אות ח) שמועיל הדבר, שאף שהחרטה וראי אי אפשר שתהיה על ידי שליח, כיון שהיא דבר שבלב, מ"מ כשמתחרט ושב בעצמו יכול לעשות שליח על הוידוי, וכמו שמוציא (שמות לב לא) שמושה רבינו ע"ה התוודה עבור כלל ישראל, וכן הכהן גדול היה מתוודה על השעיר ביום כיפורים עבור כל ישראל.

[שעה"צ ס"ק יב]

וְצִרְיָ לְזָמַר מְעַדְרָא.

22) אולם לגבי זקן או חולה שקשה להם לעמוד במשך כל הוידוי, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני יום כיפורים עמ' קח) שדי להם לעמוד בשעת עיקר הוידוי, היינו באמירת 'אבל אנונו חטאנו'.

[משנ"ב ס"ק יג]

אין צריך להתוודות פ"ים פפור שניח"ג.

23) וכשם שמבואר בדבריו בשם הפמ"ג שהמקניט את חבירו ועני המהפך בהררה אינם נחשבים עוונות שבין אדם למקום, כך צידד הפמ"ג (סי' תר א"א ס"ק א) גם לענין פירסום החטא [המבואר בשעה"צ כאן (סי' א)], שהמקניט את חבירו ועני המהפך בהררה נחשבים רק כחטאים שבין אדם לחבירו, וכן כתב בספרו מתן שכרן של מצוות (חקירה ה ד"ה יש לי) ואולם כתב המשנ"ב לעיל (סי' תר ס"ק א) שגם המקניט את חבירו עובר באיסור של אונאת דברים.

וטעם החילוק שבין הגודל את חבירו למקניטו בדברים וכדו', התבאר בפמ"ג (סי' קנ"א ס"ק ב ד"ה ומ"ש ברשע מצוה) לענין מה שכתב

הלכות יום הפורים סימן תרה

המשך מעמוד 146

בידי עוברי עבירה, כיון שיש בדבר חשש סכנה שימסרוהו למלכות. 15) שם (סמ"ח) כתב הרמ"א, שנהגו להקל ולהימנע מלמחות בעובר עבירה כיון שיש לחוש שיעמדו על גופנו וממונו, ואין אדם חייב להוציא ממון כדי לקיים מצוות תוכחה. אולם באופן שאין ההפסד דאי, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ק"א אות ח) שאין נפטר בכך ממצוות תוכחה, ודברי הרמ"א הם דוקא באופן של הפסד ודאי.

13) שם (דברים כו כו) כתב בשם הירושלמי (סוטה פ"א ה"ד) שמקרא זה אמור כלפי בית המלך והנשיאות ומי שבידו להקים את התורה ביד המבטלים אותה.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְעַן בְּחֻשְׁן מִשְׁפָּט סִימָן יב(14) וְכִינְה־נְעָה סִימָן שלד"ה.

14) שם (סי' א) כתב הרמ"א, שיש שסברו שבזמנינו נהגו שלא למהות

הלכות יום הכיפורים סימן תרו תרה

המבעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לי יום-כפור זה, אינו מקפיר לו (ומכיים פ"א מהל' שגגות):

תרה סדר סעודה המפסקת, ובו ד' סעיפים:

א *אוכלים ומפסיקים קדם בין השמשות, (א) שצריך (ב) להוסיף מחל על הקדש. יתוספות זה אין לו שעור, אלא קדם בין השמשות, (ב) שזמנו אלה וזמנו מאות אמה קדם הלילה, צריך להוסיף מחל על הקדש מעט או הרבה: **ב** ינשים שאוכלות ושותות *עד שחשקה ותן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על הקדש, (א) אין (ב) ממחין בגין שלא יבואו לעשות בידון: הגה (ד) והוא הדין בכל דבראסור (ה) אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מוידין, *נדקא (ו) שאינו מפרש בתורה אף-על-פי שהוא דאורייתא, *אבל אם (ג) מפרש בתורה, (ז) *מוחין בגין (ח) פרק ד רביעה והראש בשם העיסור. (ח) ואם (ד) ירדע

א דנקא יוקא סיא ב תראיש שם, וצין כשה שצנתי בסימן רסא ג רביים בפרק א מהלכות עביות שעור מהא דשבת כמיא וביצה ל

באר היטב

אחרונים: (א) ממחין. ונדקא שיודע בודאי שלא יקבלו ממונה, תראיש: (א) מפרש. אע"פ שהוא ספק בגון בה"ש מוחין, יש"ש ביצה פ"ד: (ד) יודע. ונדקא שקברו לו. ונדקא בקשהוטא שוגג, אבל בקשהוטא טויד

נדקא יתפך פניו לצד צפון שעקר חטא האדם הוא מחמת טון, וכתוב מצינו: וכן באמה, ע"כ מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא, ע"ש: (ב) להוסיף. מדאורייתא, אך אין בו כרת, וה"ה ממלאכה צריך להוסיף, ע"ש

באר הגולה

לצפון, שעקר חטאת האדם הוא מחמת ממון, וכתוב "מזפון נהב אָתָה", על-כן מכניע עצמו לאותו צד להודיע שמשם בא לו החטא, עד כאן, (ט) וכן נהגין:

* עד שחשקה. רוצה לומר עד בין השמשות, אבל בין השמשות מחשב לקחות בהו, וכמפרש בתורה דמאן שהוא ספק פרת ומ"א בשם יש"ש. ועין מהצית השקל דזהו למאן דאמר ספקא דאורייתא מן התורה לתקרא. וצין בקרבן זמנאל מה שכתב על דברי תפנין אברהם¹⁶: * ונדקא שאינו מפרש בתורה. עין בפתיחת השקל בשם תשובה מעיל דנדקא סימן יט, דבדבר שאחזו להם מנהג נרוע להקל בקרסטיא מקרי גלוי לנו שלא יקבלו ואין צריך למחות, אלא אם כן הוא מפרש בתורה: * אבל אם מפרש בתורה וכו'. דבר זה הוא מדברי העשור, והעיקר תראיש וצין וכן כתבו הרש"ק"א וסמ"ק בדחושיקים על ביצה דף ל. ודע, דלקאורה יש להקשות על זה מסיקא דשבת דף נה, דשם עברו על דבר המפרש בתורה, דכתוב "תפנין אברהם והפנינים על כל התעבות וכו'", ואפלו הכי משמע בקרא דאם היה ברור שלא ישמע לא היה נקניט: אלא דיש לומר דנהו רק לענין ענין, אבל לענין מצות צעה דהולכה מחשב בכל גונו, וכן הוא באמת דעת הר"א סמ"ק הפוכא בסמ"ק וסמ"ק, והעיקרם המגן אברהם, וסמ"ק בעצמו משמע שם דהוא סובר דהייא שקברו לו שלא יקבלו ואינו מחשב להוכיחו, וכן משמע לקאורה מדברי התוספות שם בשבת דף נה דבר המתחיל אף-על-פי וכו'. אלא דאפשר לדחות, דענינא דריש קלותא לא הוי בדבר המפרש בתורה, ולכן אם היה ברור לרבי סימן שלא ישמע לו לא היה מחשב להוכיחו, ואמנם מהגרי"א מוכח דדעת התוספות להקל בדברים כדעת הסמ"ק, ודע, דמסתברא דמה שפסק סמ"ק דבדבר המפרש בתורה חייב לקחות, דוקא שהוא באקראי, אבל אלו הפודקי על לגמרי, בגון שחלל שבת בקרסטיא או אוכל נבלות להכעיס, כבר נצא מקלל 'צמית' (ד) ואינו מחשב להוכיחו¹⁸, וכן איתא בתנא דבראליהו בבה פרק יח: 'הוכיח תוכיח את צמיתך', וצמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אמה חייב להוכיח אותו, אבל לרשע שהוא שונאך אין אמה חייב להוכיח אותו, והעיקר זה הנקרא בקצור באדרת-אלהו, ע"ש, מלענין אוכל נבלות לתאבין או מחלל שבת שלא בקרסטיא, יש לעין בדבר: * מוחין בגין. ע"ש בקרבניווסף ששצדד לומר כנה דבר תיש, דעד כאן לא אמרינן דבדבר המפרש בתורה

א (א) שצריך להוסיף וכו'. והוספות זה אין בו פרת פי אם מצות צעה, (ב) וינליפין בקרא (ר"ה ט). מדכתוב "וענינתם את נפשתיכם בתעצה לתדוש בערב מצרב עד ערב משבתו לערבכם", ואמרינן: יכול בתעצה מתענין, תלמוד לומר "בערב", אי בערב, יכול משתקשף, תלמוד לומר "בתעצה", הא פיצד? מתחיל ומתענה מבעוד יום כדי להוסיף מחל על הקדש, וגם ביציאתו מוסיף, מדכתוב "מערב עד ערב"¹⁴: (ב) שזמנו אלה וזמנו מאות אמה וכו'. רוצה לומר, ששעור בין השמשות הוא שעור מהלף אלה וזמנו מאות אמה, והוא לערב רבע צעה¹⁵ קדם צאת הכוכבים, וקדם (ה) צריך להוסיף מעט, ושעור התוספות עם (ג) בין השמשות בידד עולה כמעט חצי צעה. והנה השלשון צריך הזכיר שזה דעת רבנו סם וסיעתו¹⁶, ואזיל לשיטתו בסימן רסא סעיף ב, וכבר כתבנו שם דהרבה מהראשונים חולקין על זה, וגם הגרי"א הסכים לשיטתם, דבין השמשות מתחיל בכף אחר תחלת השקיעה¹⁶, דהיינו משעה שהחמה נחפסה מעינינו, וזמן התוספות שצריך להוסיף הינו קדם שקיעת החמה. וצ"ע שם במשנה ברורה סעיף קטן כג לענין שעור הוספה לפרש מלקאכה¹⁷, והוא הדין הקא לענין אכילה¹⁸: **ב** (ג) אין ממחין בגין¹⁹. ונדקא (ד) בידוע בודאי שלא יקבלו ממונה, אבל בספק שמא יקבלו צריה למחות (ד) אפלו במידו דרפנו: (ד) והוא הדין בכל דבראסור וכו'. רוצה לומר גם-כן שקברו לו שלא יקבלו ממונה, וכנ"ל. ובכל זה אין חילוק בין רבים ליחיד¹⁴: (ה) אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו'. רוצה לומר גם-כן שקברו לו שאם יאמר להם לא יקבלו ממונה, וכנ"ל. וכל זה דוקא בפשעושה הם שוגגין, (ה) אבל כשיודעין שהוא אסור ועוברין פמויד, צריך להוכיחם אף שקברו לו שלא יקבלו, ונהי דמי שאינו מוכיח אינו נענש עבד חטאם פיון שקברו לו שלא יקבלו, ונהי דמי שצוה (ו) דאזו אנו יכולין לתלות ששוגגין ומטעין הם פנה, ומה שלא ישמענו לנו מה שנאמר להם שהוא אסור, מחמת דמיל להו דבדבר, ולכן אמרינן פנה מוטב שיהיו שוגגין וכו', אבל בדבר המפרש בתורה והם עוברין על זה, (ו) בודאי אינם שוגגין ולא שיהי פנה לומר מוטב שיהיו שוגגין, (ז) ומחין בהו ונענינן להו עד דפרשי: (ז) מוחין בגין. ונדקא בדליכא פנה, אבל בדאיכא חשש ספקה אין צריך למחות, וכן כתב פתניק מצנה רלט, ע"ש שם, וצ"ע בחש'מפשט סימן יב¹⁴ וביוה"דעה סימן שלד¹⁶: (ח) ואם יודע וכו'. זה קאי

שער הענין

(ט) פרי-פרקים: (ב) הרי"ף. וצ"ע בט"ז שהקשה על לומר זה, ועין באלהו וכו' שש"ש²⁰: (ג) חיי-אדם. וצ"ע כמה שכתבנו לעיל בסימן רסא בבאר הלכה דבאר המתחיל אינה זמן¹⁹: (א) מנין אברהם בשם הרא"ש וכן משמע בספר כמה בהמה דף נה, ואילו תפנין בני-אדם על מה ששוגגין בכל יום היו מוסיפין שגגות וחפל התורה מעט מעט ח"ו (תשב"ץ ח"ב סימן מז). עוד כתב שם, דמאן לו שזה הדבר לא נאמר אלא בשנתרבו הרבה שוגגין בדבר נכענן שונאמר בספר חזקת הפתים דף ס' רבי פרושים דישוראל²¹, אבל בדבר שרק מעוטן שוגגין, מצוה למחות בגין וצ"ע אם יבואו להיות מוידין, כדי לטוהר לאסורים שלא יעשלו, דילפי מקלקלמא ולא לפי מספנסא; והמורה הנבואה, אם הזוהר את העם והם לא הזוהר, עליו נאמר 'ואסה את נפשך הלא'". עד כאן לשונו: (ד) לביש"טוד שמן משמע מהרא"ש: (ה) מגן-אברהם בשם סמ"ק: (ו) רש"ק"א בכניעה דף ל: (ז) כן משמע מרש"ק"א שם וכן כתב בדרכי-משה: (ח) כן איתא ברא"ש וכן מוכח שם ברש"ק"א שקב"מ יפרטינן, ע"ש שם. ונדקא שמה שקב"מ יפרטינן להו קאי על בית-דין או על כל מי שיש בו כבוד לענין, וצ"ע בפר"פ פתחם על הפסוק "אורו אשר לא יקום וכו'" מה שכתב בזה¹⁹, אבל שאר בני-אדם אינם מחייבים רק להוכיחו, וצ"ע ברמב"ם פרק ו מהלכות דעות הלכה ה: :

